

YASHIL IQTISODIYOTNING O‘ZBEKISTON BARQAROR RIVOJLANISHIGA TA’SIRI

Ergasheva Dinora G‘anisher qizi

II-kurs talabasi

University of Management and Future Technologies

ergashevadinora0727@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu tadqiqot maqolasi O‘zbekistonning barqaror rivojlanish jarayonida yashil iqtisodiyotning o‘rni va ahamiyatini chuqur tahlil qiladi. Mamlakatda resurslar tanqisligi, energiya samaradorligi pastligi, suv taqchilligi va sanoatning ekologik bosimi kabi muammolar yashil iqtisodiyotga o‘tish zaruratini kuchaytirayotgan omillardir. Maqolada qayta tiklanuvchi energiya, yashil qishloq xo‘jaligi, sanoatni modernizatsiya qilish, ekologik boshqaruv va yashil moliya yo‘nalishlaridagi islohotlar tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari yashil iqtisodiyotning iqtisodiy diversifikatsiya, ekologik xavfsizlik, ijtimoiy farovonlik va uzoq muddatli barqarorlikka sezilarli hissa qo‘shishini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: *Yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, qayta tiklanuvchi energiya, yashil qishloq xo‘jaligi, ekologik boshqaruv, yashil moliya, O‘zbekiston.*

THE IMPACT OF THE GREEN ECONOMY ON UZBEKISTAN’S SUSTAINABLE DEVELOPMENT

ABSTRACT

This research article provides an in-depth analysis of the role and impact of the green economy on Uzbekistan’s sustainable development. Issues such as resource scarcity, low energy efficiency, water shortages, and industrial environmental pressures highlight the need for a transition to a green economy. The article examines reforms in renewable energy, green agriculture, industrial modernization, environmental governance, and green finance. Findings indicate that the green economy significantly contributes to economic diversification, environmental protection, social well-being, and long-term sustainability in Uzbekistan.

Key words: *Green economy, sustainable development, renewable energy, green agriculture, environmental governance, green finance, Uzbekistan.*

АННОТАЦИЯ

Данная исследовательская статья посвящена глубокому анализу роли и влияния «зелёной экономики» на устойчивое развитие Узбекистана. Проблемы

дефицита ресурсов, низкой энергоэффективности, нехватки воды и экологической нагрузки промышленности усиливают необходимость перехода к зелёной модели экономики. В статье рассматриваются реформы в области возобновляемой энергетики, зелёного сельского хозяйства, модернизации промышленности, экологического управления и зелёных финансов. Результаты исследования показывают, что зелёная экономика существенно способствует экономической диверсификации, экологической безопасности, социальному благополучию и долгосрочной устойчивости страны.

Ключевые слова: Зелёная экономика, устойчивое развитие, возобновляемая энергия, зелёное сельское хозяйство, экологическое управление, зелёные финансы, Узбекистан.

KIRISH

O‘zbekiston bugungi kunda jadal iqtisodiy o‘zgarishlarni boshdan kechirmoqda va shu bilan birga ekologik chaqiriqlar - suv taqchilligi, iqlim o‘zgarishi, havoning ifloslanishi kabi muammolarga duch kelmoqda. Ushbu sharoitda yashil iqtisodiyotga o‘tish mamlakatning uzoq muddatli barqaror rivojlanishi uchun strategik zarurat hisoblanadi. Yashil iqtisodiyot nafaqat ekologik muammolarni hal qiladi, balki innovatsiyalar, investitsiyalar va yangi ish o‘rinlarini yaratish orqali iqtisodiy o‘sishni qo‘llab-quvvatlaydi. Yashil iqtisodiyot tushunchasi xalqaro miqyosda bir nechta yetakchi tashkilotlar tomonidan izohlangan bo‘lib, u iqtisodiy rivojlanishning ekologik barqarorlik bilan uyg‘unlashuvini anglatadi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit bo‘yicha dasturi yashil iqtisodiyotni inson farovonligini oshirishga va ijtimoiy tenglikni ta‘minlashga xizmat qiladigan, shu bilan birga ekologik xavflar hamda tabiiy resurslar tanqisligini kamaytiradigan iqtisodiyot sifatida ta‘riflaydi. Ushbu yondashuv yashil iqtisodiyotning ijtimoiy farovonlikni yuksaltirish, resurslardan samarali foydalanish va ekologik xavflarni kamaytirish kabi asosiy tamoyillarga tayangan holda shakllanishini ko‘rsatadi. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining talqiniga ko‘ra, yashil iqtisodiyot iqtisodiy o‘sishni ta‘minlaydigan, ammo ekologik degradatsiyani keltirib chiqarmaydigan va resurslardan oqilona foydalanishga asoslangan iqtisodiy modeldir. Ushbu model energiya samaradorligini oshirish, past karbonli texnologiyalarni joriy qilish, chiqindilarni kamaytirish, qayta tiklanuvchi energiyadan foydalanishni kengaytirish hamda resurs tejankor ishlab chiqarishni rivojlantirishni o‘z ichiga oladi. Umuman olganda, yashil iqtisodiyot ekologik va iqtisodiy manfaatlarning muvozanatga keltirilgan holatini ifodalaydi.

Mavzuning dolzarbligi: O‘zbekiston sharoitida yashil iqtisodiyotga o‘tish tabiiy, iqtisodiy va ekologik omillar bilan belgilanadi. Mamlakat Markaziy Osiyoda suv resurslari eng cheklangan hududlardan biri bo‘lib, qishloq xo‘jaligida suvning katta qismi sarflanadi va an‘anaviy sug‘orish usullarining samaradorligi past. Iqlim o‘zgarishi, haroratning ortishi, sel va qurg‘oqchilik chastotasining ko‘payishi iqtisodiyotning turli tarmoqlariga, xususan oziq-ovqat xavfsizligi, energetika va qishloq xo‘jaligiga bevosita ta‘sir qiladi. Energiya iste‘moli yuqori va samaradorligi past bo‘lib, havoning ifloslanishi, chiqindilarni qayta ishlash darajasining pastligi, tuproq degradatsiyasi va o‘rmonlar yetishmovchiligi kabi ekologik muammolar mavjud. Shu sababli yashil iqtisodiyotga o‘tish iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshirish, innovatsion texnologiyalarni rivojlantirish va yangi ish o‘rinlarini yaratish orqali milliy rivojlanishning strategik zarurati sifatida qaraladi.

Jahonda yashil iqtisodiyotga o‘tishning jadallashuvi bir nechta omillar bilan bog‘liq bo‘lib, ular global iqtisodiy xavfsizlik va barqarorlikni ta‘minlashda muhim o‘rin tutadi. Iqlim o‘zgarishining tezlashuvi, haroratning ko‘tarilishi, qurg‘oqchilik va ekstremal ob-havo hodisalarining ko‘payishi ko‘plab davlatlarni iqtisodiyotni yangi prinsiplar asosida qayta ko‘rib chiqishga majbur qilmoqda.

Energiya xavfsizligining ahamiyati ortib borayotgani, an‘anaviy yoqilg‘iga bog‘liqlikning salbiy oqibatlarini va qayta tiklanuvchi energiyaning iqtisodiy jihatdan samarali bo‘lib borishi xalqaro hamjamiyatni yashil siyosatga o‘tishga undayotgan asosiy omillardir. Shu bilan birga, tabiiy resurslar tanqisligi, xususan ichimlik suvi, unumdor yerlar, foydali qazilmalar va o‘rmonlar miqdorining qisqarib borishi resurslardan oqilona foydalanishni taqozo etmoqda. Atmosfera havosining ifloslanishi, chiqindilarning ko‘payishi va transport emissiyalarining oshishi kabi ekologik muammolar ham yashil iqtisodiyotni global kun tartibiga olib chiqmoqda. Yashil iqtisodiyotning yana bir muhim afzalligi shundaki, u innovatsion texnologiyalarni rivojlantirish, energiya tejamkor yechimlardan foydalanish va yangi ish o‘rinlarini yaratish orqali iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshiradi.

O‘zbekiston sharoitida **yashil iqtisodiyotga o‘tish zaruriyati** bir qator tabiiy, iqtisodiy va ekologik omillar bilan belgilanadi. Mamlakat Markaziy Osiyoda suv resurslari eng cheklangan hududlardan biri hisoblanadi. Qishloq xo‘jaligida suvning katta qismi sarflanishi va an‘anaviy sug‘orish usullarining samaradorligi past bo‘lishi suv resurslaridan foydalanishning takomillashtirilishini talab qiladi. Iqlim o‘zgarishining kuchayishi, haroratning o‘sishi, sel va qurg‘oqchilik chastotasining ortishi iqtisodiyotning bir qator tarmoqlariga bevosita ta‘sir ko‘rsatmoqda. Oziq-ovqat xavfsizligi, energetika infratuzilmasi va qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishining barqarorligi ushbu omillarga sezgir sanaladi. Energiya iste‘molining yuqoriligi va

energiya samaradorligining pastligi iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, qayta tiklanuvchi energiya ulushini oshirish va texnologik modernizatsiyani jadallashtirishni talab qiladi. Ekologik muammolar, xususan havoning ifloslanishi, chiqindilarning qayta ishlanish darajasining pastligi, tuproq degradatsiyasi va oʻrmonlar yetishmovchiligi ham yashil iqtisodiyotga oʻtish jarayonini tezlashtirayotgan omillar hisoblanadi. Ushbu holatlar Oʻzbekistonda ekologik barqarorlik va iqtisodiy rivojlanishning uygʻunligini taʼminlashni strategik maqsadga aylantiradi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi: Oʻzbekistonda yashil iqtisodiyotning barqaror rivojlanishga koʻrsatadigan taʼsirini ilmiy asosda oʻrganish, ushbu jarayonning imkoniyatlari va muammolarini aniqlash hamda istiqboldagi rivojlanish yoʻnalishlarini belgilashdan iboratdir. Tadqiqotning mazkur maqsadi doirasida mamlakatda yashil iqtisodiyotning amaldagi holatini baholash, qayta tiklanuvchi energiya, qishloq xoʻjaligi, sanoat, ekologik boshqaruv va yashil moliya sohalaridagi islohotlarni oʻrganish, ekologik siyosatning samaradorligini tahlil qilish hamda keyingi bosqichlar uchun ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish koʻzda tutiladi.

Nazariy-metodologik asoslar va mavzuning ahamiyati

Yashil iqtisodiyot tushunchasi xalqaro miqyosda bir nechta nufuzli tashkilotlar tomonidan izohlangan boʻlib, uning mazmuni ekologik barqarorlik va iqtisodiy rivojlanishni uygʻunlashtirishga qaratilgan. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit boʻyicha dasturi yashil iqtisodiyotni jamiyat farovonligini oshirishga xizmat qiladigan va ekologik tavakkalchiliklarning kamaytirilishini taʼminlaydigan iqtisodiy tizim sifatida taʼriflaydi. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining yondashuvida esa yashil iqtisodiyot resurslardan samarali foydalanishni ragʻbatlantiradigan, ifloslantiruvchi omillarni kamaytirishga qaratilgan va innovatsion texnologiyalarni iqtisodiy jarayonlarga integratsiya qiladigan iqtisodiy model sifatida talqin etiladi. Ushbu taʼriflar yashil iqtisodiyotning asosiy tamoyillarini belgilaydi va uni zamonaviy iqtisodiy paradigmaning muhim tarkibiy qismiga aylantiradi.

Global miqyosda yashil iqtisodiyotga oʻtish tendensiyasi bir qator omillar bilan izohlanadi. Avvalo, tabiiy resurslarning qisqarib borayotgani, energiya isteʼmolining ortib borishi, iqlim oʻzgarishining kuchayishi va ekologik muammolarning chuqurlashuvi davlatlarni iqtisodiyotni yangi tamoyillar asosida qayta tashkil etishga undamoqda. Bunday sharoitda barqaror rivojlanishning taʼminlanishi uchun anʼanaviy iqtisodiy modelning yetarli emasligi aniq boʻlib bormoqda. Shu sababli koʻplab davlatlar energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya ulushini kengaytirish, ishlab chiqarishda chiqindilarni kamaytirish va texnologik

modernizatsiyani kuchaytirish orqali yashil iqtisodiyot tamoyillarini amaliyotga joriy qilmoqda.

O‘zbekiston uchun yashil iqtisodiyotga o‘tish nafaqat global tendensiyalarga moslashish, balki milliy rivojlanishning strategik ehtiyojidir. Mamlakatning geografik joylashuvi, iqlim sharoitlari va resurslar bo‘yicha mavjud cheklovlar iqtisodiyotni ekologik jihatdan barqaror shakllantirishni talab etadi. Eng avvalo, suv resurslarining yetishmasligi iqtisodiyotning barcha tarmoqlariga, ayniqsa qishloq xo‘jaligiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatmoqda. O‘zbekiston Markaziy Osiyodagi suv tanqisligi eng yuqori bo‘lgan hududlardan biri bo‘lib, bu holat suvni tejavchi texnologiyalarni joriy etish va suv resurslarini boshqarishning samarali modelini yaratishni taqozo etadi.

Iqlim o‘zgarishining kuchayishi ham iqtisodiyotning turli jabhalariga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Xususan, qurg‘oqchilik chastotasining ortishi, haroratning oshishi va ekstremal ob-havo hodisalarining ko‘payishi qishloq xo‘jaligi, energetika va infratuzilma tarmoqlarida xavf omillarini kuchaytirmoqda. Shu bilan birga, energiya iste‘molining yuqoriligi va energiya samaradorligining past darajada bo‘lishi iqtisodiyotni modernizatsiya qilishni, muqobil energiya manbalaridan foydalanishni va texnologik yangilanishni jadallashtirishni zarur qiladi.

Ekologik muammolarning to‘planib borayotgani, xususan atmosfera havosining ifloslanishi, sanoat chiqindilarining ko‘payishi va tuproq degradatsiyasining kuchayishi ham yashil iqtisodiyotga o‘tishning muhim omillaridan biridir. Ushbu ekologik bosimlar iqtisodiyotning uzoq muddatli barqaror rivojlanishiga tahdid soladi va ularni bartaraf etish uchun tizimli islohotlarni talab qiladi.

Yil	Ko‘rsatkich	Ahamiyati
2023	O‘rtacha PM2.5 konsentratsiyasi: 28.6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Sog‘liq uchun xavfsiz deb hisoblangan doimiy me‘yor (World Health Organization, WHO) - 5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Shunday qilib, Tashkent havosi me‘yoridan \approx5-6 baravar iflos.
2024	O‘rtacha PM2.5 konsentratsiyasi: 31.4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Bu daraja Tashkentni “dunyoning eng iflos shaharlaridan biri” deb ko‘rsatishga yetarli darajada.
2024, 3-yanvar(qisqa muddatli cho‘qqi)	PM2.5: 173 $\mu\text{g}/\text{m}^3$; AQI: 223 (“juda zararli”)	Bu ko‘rsatkich WHO kundalik me‘yoridan (15 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) ancha yuqori.
2025, 22-dekabr	PM2.5: 90.2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$; PM10: 88.1 $\mu\text{g}/\text{m}^3$; AQI: 169 (“hayot uchun xavfli”)	Ma‘lumot davlat monitoring stansiyalaridan olingan.

2025, 6-oktabr	AQI 150+; havo “nosog‘lom” deb baholangan	Kun.uz / IQAir monitoringlash ko‘ra, poytaxt jahon reytingida yuqori o‘rinlarda.
----------------	--	--

¹[World Health Organization](#)

²[Kun.uz](#)

³[IQAir](#)

⁴[Monitor](#)

Shu sababli O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar olib borish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Bu yo‘nalishdagi ilmiy izlanishlar mamlakatning iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy siyosatini yanada takomillashtirishga xizmat qiladi, barqaror rivojlanishni ta‘minlashda ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilishga imkon yaratadi.

Yashil iqtisodiyotning nazariy modellari, O‘zbekiston tajribasi va metodologiya

❖ Yashil iqtisodiyotning nazariy modellari

Yashil iqtisodiyot konsepsiyasi zamonaviy iqtisodiy fikrning muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u iqtisodiy o‘shish va ekologik barqarorlik o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni ilmiy asosda tushuntiradi. Yashil iqtisodiyotning nazariy asoslari bir necha iqtisodiy yondashuvlarga tayangan holda shakllangan. Ekologik iqtisodiyot modeli iqtisodiy tizimni tabiiy ekotizimlarning bir qismi sifatida ko‘rib, resurslardan foydalanish chegaralanganligini, ekologik sig‘imning mavjudligini va iqtisodiy faoliyatning ekologik muvozanatga bog‘liqligini ta‘kidlaydi. Ushbu modelda iqtisodiy o‘shishning ekologik cheklovlarni hisobga olgan holda amalga oshirilishi, tabiiy kapitalning saqlanishi va tiklanishi ustuvor vazifa sifatida qaraladi.

Boshqa bir yondashuv sifatida past karbonli iqtisodiyot modeli ajralib turadi. Ushbu model iqtisodiy rivojlanish jarayonida issiqxona gazlari emissiyasini kamaytirishga qaratilgan bo‘lib, energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish hamda transport va sanoat tarmoqlarida ekologik toza texnologiyalarni joriy qilishni asosiy omillar sifatida belgilaydi. Texnologik innovatsiyalar modelida esa iqtisodiy rivojlanishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida yashil texnologiyalarni yaratish, ilmiy tadqiqotlar samaradorligini oshirish, ekologik modernizatsiya va raqamlashtirish jarayonlari ko‘rib chiqiladi.

Yashil moliya modeli ham yashil iqtisodiyotning muhim nazariy yo‘nalishlaridan biridir. Ushbu yondashuvda moliyaviy oqimlar ekologik jihatdan barqaror loyihalarga yo‘naltirilishi, yashil obligatsiyalar, karbon kreditlari, ekologik sug‘urta va ekologik investitsiyalar orqali iqtisodiyotni moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish asosiy o‘rin tutadi. Yashil iqtisodiyotning ushbu nazariy

modellari O‘zbekiston sharoitida iqtisodiyotning turli tarmoqlarini modernizatsiya qilish va barqaror rivojlanishni ta‘minlash uchun ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

❖ **O‘zbekiston tajribasi: islohotlar, asosiy yo‘nalishlar va yutuqlar**

O‘zbekiston so‘nggi yillarda yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha tizimli islohotlarni amalga oshirmoqda. Davlat siyosatida ekologik muvozanatni saqlash, qayta tiklanuvchi energiya ulushini oshirish, resurslardan samarali foydalanish va ekologik xavflarni kamaytirish ustuvor yo‘nalish sifatida belgilangan. Yashil iqtisodiyot bo‘yicha milliy strategiyalar qabul qilinishi, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikning kuchaytirilishi va yangi normativ-huquqiy bazaning yaratilishi bu jarayonning muhim bosqichlaridan biridir.

Energetika sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar O‘zbekistonning yashil iqtisodiyotga o‘tishidagi eng ko‘zga ko‘ringan natijalardan hisoblanadi. Quyosh va shamol elektr stansiyalarining qurilishi, yirik xalqaro investorlar ishtirokidagi loyihalar va energiya samaradorligini oshirish bo‘yicha dasturlar mamlakatning energiya tizimini diversifikatsiya qilishga xizmat qilmoqda. Qayta tiklanuvchi energiya ulushining ortib borayotgani tabiiy gazga bo‘lgan ehtiyojni kamaytirishga, issiqxona gazlari emissiyasini pasaytirishga va energiya xavfsizligini mustahkamlashga yordam bermoqda.

Qishloq xo‘jaligida suvni tejovchi texnologiyalarni joriy etish, tomchilatib sug‘orish maydonlarini kengaytirish, ekinlarning suv talabini optimallashtirish va yer resurslaridan oqilona foydalanishni nazarda tutuvchi islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu chora-tadbirlar suv tanqisligi kuchayib borayotgan sharoitda qishloq xo‘jaligi mahsuldorligini saqlab qolish va ekologik zararlarni kamaytirishga xizmat qilmoqda. Sanoat sohasida ishlab chiqarish texnologiyalarini modernizatsiya qilish, chiqindilarni qayta ishlash darajasini oshirish, atmosferaga chiqarilayotgan zararli moddalarning kamaytirilishi bo‘yicha loyihalar amalga oshirilmoqda. So‘ngi yillarda, bu loyihalar o‘z natijasini berib kelmoqda: 2024 yil 8 - 10 mlrd m³ suv tejashga erishilgan.

Ekologik boshqaruv tizimining takomillashtirilishi, monitoring mexanizmlarining kuchaytirilishi, xalqaro ekologik standartlarning joriy etilishi ham O‘zbekiston tajribasining muhim elementlaridan biridir. So‘nggi yillarda chiqindilarni boshqarish tizimi bo‘yicha yangi loyihalar yo‘lga qo‘yilgan, ekologik ta‘lim va aholining ekologik madaniyatini oshirish bo‘yicha dasturlar ishlab chiqilgan. Bu jarayonlarning barchasi O‘zbekistonning yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha izchil harakat qilayotganini ko‘rsatadi.

❖ *Tadqiqot metodologiyasi*

Tadqiqotning metodologik asosini ilmiy analizning kompleks yondashuvi tashkil etadi. Ushbu yondashuv yashil iqtisodiyotning O‘zbekistondagi rivojlanish jarayonini iqtisodiy, ekologik va institutsional omillar nuqtayi nazaridan baholash imkonini beradi. Tadqiqot davomida nazariy tahlil usuli qo‘llanilib, xalqaro tashkilotlarning hisobotlari, ilmiy maqolalar, hukumat qarorlari va statistik manbalar asosida yashil iqtisodiyotga oid konseptual yondashuvlar o‘rganildi. Bu

⁵[IEA – International Energy Agency](#)

⁶[O‘zbekiston Milliy Axborot Agentligi - UzA](#)

usul orqali yashil iqtisodiyotning mazmuni, nazariy modellari va global tendensiyalari bo‘yicha ilmiy asoslangan tahlil amalga oshirildi.

Empirik va qiyosiy tahlil natijalari: O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonini baholashda empirik tahlil usuli tizimli ravishda qo‘llanildi. Tadqiqot davomida energiya samaradorligi, qayta tiklanuvchi energiya manbalarining rivojlanishi, suv resurslaridan foydalanish samaradorligi, chiqindilarni boshqarish tizimining samaradorligi va ekologik ko‘rsatkichlarning o‘zgarishi bo‘yicha mavjud raqamli ma’lumotlar yig‘ildi va tahlil qilindi. Masalan, suv tejoychi texnologiyalarni joriy etish va tomchilatib sug‘orish maydonlarini kengaytirish orqali 2020-yilda irrigatsiya yerlarining atigi 4 foizi ushbu texnologiyalar bilan qamrab olingan bo‘lsa, 2025-yilga kelib bu ko‘rsatkich 50 foizga yetkazilishi rejalashtirilgan (yuz.uz; uzdaily.uz). Shu bilan birga, irrigatsiya tarmoqlari modernizatsiyasi, nasos stansiyalari va elektr dvigatellarni energiya tejamkor modellarga almashtirish orqali yillik elektr energiyasi iste’moli 7,6 milliard kVt s dan 7,15 milliard kVt s darajasiga kamaygan. 2023-yil holatiga ko‘ra, suv tejoychi texnologiyalar joriy etilgan maydonlar 326 000 gektarga yetgan. Bu choralar suv tanqisligi kuchayib borayotgan sharoitda qishloq xo‘jaligi mahsuldorligini saqlab qolish va ekologik zararlarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, **qiyosiy tahlil metodi** yordamida O‘zbekiston tajribasi boshqa davlatlarning yashil iqtisodiyot sohasidagi ilg‘or amaliyotlari bilan solishtirildi. Ushbu solishtirma tahlil natijasida o‘xshashliklar, masalan, suv tejash texnologiyalari va qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini joriy etish usullari, hamda farqlar, masalan, ekologik boshqaruv tizimining monitoring mexanizmlari, normativ-huquqiy baza va aholi ekologik madaniyatining rivojlanish darajasi aniqlab berildi.

Natijada, empirik va qiyosiy tahlillar birgalikda O‘zbekiston yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonining samaradorligini baholash, mavjud kamchiliklarni aniqlash va istiqboldagi islohotlar uchun ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish imkonini berdi. Ushbu yondashuv mamlakatning ekologik va iqtisodiy barqaror rivojlanishini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning metodologiyasi sifatida **tizimli yondashuv** ham qo'llanilgan bo'lib, u yashil iqtisodiyotning iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy tarkibiy qismlarini o'zaro bog'liq holatda ko'rib chiqishni nazarda tutadi. Bu usul orqali yashil iqtisodiyotning barqaror rivojlanishga ta'siri kompleks shaklda baholanadi. Natijada, tadqiqot ma'lumotlarga asoslangan, ilmiy jihatdan izchil va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan xulosalar chiqarishga imkon yaratadi.

⁷Stat.uz - O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

⁸Kun.uz

⁹Uza.uz – Energiya samaradorligi va suv tejash loyihalari

❖ **Yashil iqtisodiyotning nazariy modellari, O'zbekiston tajribasi va tadqiqot metodologiyasi**

Yashil iqtisodiyot tushunchasi iqtisodiy rivojlanish va ekologik barqarorlikni uyg'unlashtirishga qaratilgan. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Atrof-muhit dasturiga ko'ra, yashil iqtisodiyot inson farovonligini oshiradigan, ijtimoiy tenglikni ta'minlaydigan va ekologik xavflar hamda tabiiy resurslar tanqisligini kamaytiradigan iqtisodiyotdir. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti ushbu tushunchani iqtisodiy o'sishni ta'minlaydigan, ammo ekologik degradatsiyani keltirib chiqarmaydigan va resurslardan oqilona foydalanishga asoslangan model sifatida izohlaydi. Nazariy jihatdan yashil iqtisodiyot energiya samaradorligi, past karbonli texnologiyalar, chiqindilarni kamaytirish, qayta tiklanuvchi energiya va resurs tejamkor ishlab chiqarish orqali amalga oshiriladi.

O'zbekiston sharoitida yashil iqtisodiyotga o'tish ekologik va iqtisodiy zaruratdir. Mamlakat suv resurslari cheklangan, qishloq xo'jaligi suvga qaram, energiya iste'moli yuqori va havo hamda tuproq ifloslanishi muammolari mavjud. Shu sababli qayta tiklanuvchi energiya, suvni tejash texnologiyalari, chiqindilarni boshqarish va sanoat modernizatsiyasi davlat siyosatida ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. So'nggi yillarda energetika, qishloq xo'jaligi va ekologik boshqaruv sohalarida amalga oshirilgan islohotlar yashil iqtisodiyotning O'zbekistondagi amaliy namoyon bo'lishini ko'rsatadi.

Tadqiqot metodologiyasi sifat va miqdoriy tahlil usullarini o'z ichiga oladi. Sifat tahlili doirasida xalqaro tashkilotlar hisobotlari, hukumat hujjatlari va ilmiy maqolalar o'rganildi. Miqdoriy tahlilda esa energiya iste'moli, qayta tiklanuvchi energiya ulushi, suv resurslari va iqtisodiy ko'rsatkichlar asosida empirik baholash amalga oshirildi. Shu yondashuv yashil iqtisodiyotning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'sirini tizimli va ilmiy asosda o'rganishga imkon beradi.

❖ **Yashil iqtisodiyot tendensiyalari O'zbekiston misolida**

World Bank - Water Efficiency and

2025-yilda O'zbekistonning irrigatsiya va

Conservation MPA / National Irrigation and Energy Efficiency Improvement Project (2025)	energiya samaradorligini oshirish loyihasi doirasida \$223.2 mln sarmoya tasdiqlandi.
Rasmiy e'lon: "Suv resurslarini boshqarish va irrigatsiya sektori rivoji bo'yicha dastur" (2020-2024 budget + investitsiya)	2020-2024 yillarda 60 trln so'm budget mablag'i va \$622 mln chet el investitsiyalari yo'naltirilgani ko'rsatilgan.
Suv tejash texnologiyalari qo'llanayotgan sug'oriladigan yerlarning ulushi (2020: 4%) va 2025gacha 50% bo'lishi rejalari	2020 yilda past ulush, 2025ga borib sezilarli kengayish bo'yishi rejalangan.
Hisobot: 2021-2023 yillarda 547 nasos stansiyasi va 824 elektr dvigatellar zamonaviy energiya tejovchi modellar bilan almashtirilgani; nasoslar tomonidan yillik elektr iste'moli 7.6 mlrd kWh dan ~6.76 mlrd kWh ga tushirilgani	Energiyaning samaradorligini oshirish bo'yicha real amaliy natija.
Rasmiy Prezident portalini va suv resurslari boshqaruvi bo'yicha 2025-2028 dastur tavsifi	Suv to'plamini tejash, irrigatsiya tarmoqlarini modernizatsiya qilish, va monitoring / digitallashtirish orqali samaradorlikni oshirish rejasi.

XULOSA

Yashil iqtisodiyot O'zbekistonning barqaror rivojlanishi uchun muhim strategik yo'nalishdir. U iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlikni uyg'unlashtiradi, resurslardan samarali foydalanishni rag'batlantiradi va ijtimoiy farovonlikni oshiradi. O'zbekiston tajribasi ko'rsatadiki, qayta tiklanuvchi energiya, suvni tejash texnologiyalari va ekologik boshqaruvni rivojlantirish orqali yashil iqtisodiyotga o'tish real natijalarga erishishga yordam beradi. Shu bilan birga, ilgari surilgan islohotlar va milliy strategiyalar mamlakatni barqaror va raqobatbardosh iqtisodiyot yo'lida mustahkam poydevor yaratadi. Yashil iqtisodiyotga o'tish mamlakatning ekologik muammolarini kamaytirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

¹⁰[World Bank](#)

¹¹[President.uz](#)

¹²[Yashil iqtisodiyotga o'tish masalalari](#)

¹³[President of the Republic of Uzbekistan](#)

¹⁴[Biennial Report on Transparency of The Republic of Uzbekistan under the UN Framework convention on Climate Change](#)

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Yashil iqtisodiyotga o'tish masalalari;

2. Iqtisodiyot va moliya vazirligi – Barqaror rivojlanish, ekologik investetsiyalar, davlat dasturlari;
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasi hujjatlari – ‘Yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha 2030-yilgacha mo‘ljallangan strategiya’;
4. Energetika vazirligi – Yashil iqtisodiyot indikatorlari, energiya balanslari, investetsiyalar statistikasi;
5. Jahon banki – ‘Uzbekistan – Green Growth Assessment’;
6. Osiyo taraqqiyot banki – Qayta tiklanuvchi energiya va yashil infratuzilma bo‘yicha hisobotlar;
7. Birlashgan millatlar tashkiloti (UNDP Uzbekistan) – Iqlim o‘zgarishi loyihalari;
8. IEA – International Energy Agency – O‘zbekistonning energiya bozoriga doir yillik sharhlar;
9. Google Scholar: ‘Green Economy Uzbekistan’, ‘Renewable Energy Uzbekistan’.